

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سند راهبردی علوم و فناوری‌های شناختی

این سند به استناد قسمت الف بند ۵-۱ فصل پنجم نقشه جامع علمی کشور و براساس نسخه نهایی شده در جلسه ششم مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۲ شورای ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور، در جلسه ۶۹۹ مورخ ۱۳۹۰/۸/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است.

تهران، خیابان فلسطین شمالی، شماره ۳۰۹
دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
تلفن: ۶۶۴۱۹۶۴۲. نمابر: ۶۶۹۷۴۵۳۵
www.sccr.ir . Email: nashr@sccr.ir
naghshesh@iranculture.info

فهرست

- ماده ۱ - مقدمه ۵
- ماده ۲ - مبانی نظری و فلسفی ۶
- ماده ۳ - مبانی ارزشی ۸
- ماده ۴ - چشم انداز ۹
- ماده ۵ - اهداف ۱۰
- ماده ۶ - راهبردها ۱۱
- ماده ۷ - اقدامات ۱۲
- ماده ۸ - وظایف و ساختار اجرایی ۱۵
- ماده ۹ - رصد و پایش وضعیت علوم و فناوری های شناختی ۱۷
- ماده ۱۰ ۱۸

مصوبه «سند راهبردی علوم و فناوری‌های شناختی»
در جلسه ۶۹۹ مورخ ۱۳۹۰/۸/۳ شورای عالی
انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است.

ماده ۱

مقدمه

علوم‌شناختی به مطالعه کارکردهای شناختی ذهن و مغز و توسعه فناوری‌های برگرفته از این دانش نو می‌پردازد و بدین لحاظ دانشی نو، پویا و آینده‌ساز است که امید می‌رود در تعامل با سایر دانش‌های نو و فناوری‌های همگرا چون زیست‌فناوری، فناوری نانو و فناوری اطلاعات به ارتقای کیفیت زندگی بشر، رفع کاستی‌های ناشی از آسیب‌های مغزی، تولید سامانه‌های هوشمند و استفاده بهینه از ذهن و قوای فکری انسان بیانجامد. بدین لحاظ ضرورت دارد علوم و فناوری‌های شناختی که در سند نقشه جامع علمی کشور جزو اولویت‌های الف ذکر شده است، در کشورمان توسعه یابد.

ماده ۲

مبانی نظری و فلسفی

در طول تاریخ، مکاتب نظری و فلسفی متنوعی در باب شناخت و رابطه ذهن و مغز ظهور کرده‌اند. اما در دهه‌های اخیر به دلیل پیشرفت علوم رایانه، علوم اعصاب و ظهور علوم شناختی پرسش‌های جدیدی مطرح شده است که در رشته جدیدی به نام فلسفه ذهن مورد بررسی قرار می‌گیرند. گرچه عده‌ای از فلاسفه ذهن، مادی‌انگارند، ولی عده دیگری از فلاسفه معتقدند که شناخت انسان نمی‌تواند فرایندی مادی باشد.

بدین لحاظ ضروری است، اندیشمندان اسلامی با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی و معارف اسلامی در باب نفس، ذهن و معرفت که ذیلاً اصول آن بازگو می‌شود، مواجهه فعالی با مباحث جدید مطرح در زمینه ذهن و رابطه آن با مغز داشته باشند تا بتوانند تحولی را در مبانی فلسفی علوم شناختی رقم بزنند و خلاقانه به توسعه این دانش کمک کرده، گفتگوی سازنده‌ای را بین شرق و غرب در باب ذهن و شناخت بنیان نهند.

اصول نگرش اسلامی نسبت به نفس، ذهن و معرفت به شرح زیر است:

۱. باور به وجود خداوند به عنوان خالق انسان و افاضه‌کننده معرفت؛
۲. اذعان به وجود نفس و تجرد آن و پذیرش تجرد علم و معرفت؛
۳. باور به فطرت الهی انسان؛
۴. اتخاذ موضع معرفت‌شناختی واقع‌گرایانه (رئالیستی) در

تحلیل ماهیت شناخت؛

۵. عدم انحصار شناخت انسان به عالم حس و امکان شناخت مراتب وجود و عوالم دیگر؛
۶. اجتناب از رویکردهای تحویل‌گرایانه و صرفاً مادی انگارانه (فیزیکیالیستی) در تبیین شناخت و ذهن و باور به بطون و مراتب متعدد برای وجود انسان؛
۷. پرهیز از انحصار روش‌شناسی علم در روش تجربی؛
۸. توجه به شمول آموزه‌های وحیانی و اندیشه‌های عقلی محض؛
۹. حکیمانه و هدفمند دانستن خلقت انسان و نظام معرفتی وی و انکار هرگونه تصادف و خلل در نقشه وجود آدمی؛
۱۰. پذیرش نظام علیت و عدم انحصار آن به علت و معلولهای مادی؛
۱۱. عدم تحلیل جبرباورانه یا تفویض‌گرایانه از انسان و قبول دیدگاه امر بین الامرین.

ماده ۳

مبانی ارزشی

سند علوم و فناوری‌های شناختی برگرفته از اسناد بالادستی آن یعنی چشم انداز ۱۴۰۴ و نقشه جامع علمی کشور است و لذا مبانی و ارزش‌های آن اسناد بر این سند نیز حاکم اند، ولی به طور خاص می‌توان بر موارد ارزشی زیر نیز تأکید نمود:

۱. حاکمیت جهان بینی توحیدی اسلام در توسعه، ترویج و تحول علوم و فناوری‌های شناختی؛

۲. پرهیز از هرگونه مواجهه تقلیل‌گرایانه با انسان و ابعاد وجودی او؛

۳. رعایت کرامت انسان، ضوابط اخلاقی و فقه اسلامی در مواجهه با انسان و آزمایش‌های مربوطه؛

۴. هدفمندی علوم و فناوری‌های شناختی و هماهنگی آن با سلامت معنوی، جسمانی و روانی انسان؛

۵. تقدم مصالح عمومی بر منافع فردی و گروهی در توسعه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۶. رعایت عدالت در پرورش استعدادها در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۷. تقویت خلاقیت، نوآوری، آزاد اندیشی و خطر پذیری در توسعه علوم و فناوری‌های شناختی و ابعاد کاربردی آن؛

۸. توجه به ارزشمندی ذاتی علم و عالم و آفرینش‌های فکری و علمی در حوزه علوم و فناوری‌های شناختی.

ماده ۴ چشم انداز

توسعه دانش و معرفت در زمینه علوم شناختی و فناوری‌های مربوط به آن بر اساس مبانی اسلامی برای شناخت و تعالی انسان، اقتدار ملی، تولید ثروت و رفاه اجتماعی، کسب جایگاه مناسب در جامعه جهانی به عنوان کشوری پیشرو، مرجع و تأثیرگذار، مولد و الهام بخش در تولید علوم و فناوری‌های شناختی و احراز رتبه اول در بین کشورهای اسلامی و کشورهای منطقه بر اساس اهداف علمی و فناوری سند چشم انداز ۱۴۰۴ و نقشه جامع علمی کشور.

ماده ۵

اهداف

۱. تولید و توسعه نظریه‌های علمی در باب کارکردهای ذهن و چگونگی شناخت و رابطه آن با مغز در حوزه علوم شناختی بر اساس مبانی انسان‌شناسی اسلام در زمینه ماهیت نفس، ذهن و کارکردهای آن؛
۲. تولید و توسعه علوم پایه در زمینه مطالعات مغز و کارکردهای شناختی؛
۳. دستیابی و توسعه روش‌های پرورش و تقویت توانمندی‌ها و کارکردهای شناختی؛
۴. بهره‌برداری و توسعه فناوری‌ها و ابزارهای واسط مغز و رایانه و انسان و ماشین؛
۵. دستیابی و توسعه روش‌های درمان نابهنجاری‌های روانی و اصلاح کاستی‌های شناختی؛
۶. دستیابی و توسعه سامانه‌های مصنوعی الهام گرفته از سامانه‌های شناختی و مغز؛
۷. کسب رتبه اول منطقه‌ای و مرجعیت علمی در عرصه علوم و فناوری‌های شناختی.

ماده ۶ راهبردها

۱. انجام پژوهش‌های بین‌رشته‌ای و مطالعات مشترک دانشگاهی و حوزوی در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛
۲. تربیت نیروی انسانی لازم برای پژوهش و آموزش علوم و فناوری‌های شناختی؛
۳. نظریه پردازی در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی به ویژه فلسفه ذهن؛
۴. حمایت از مراکز پژوهشی، آموزشی و فناوری ویژه در زمینه علوم شناختی؛
۵. تقویت همکاری‌ها و تعاملات بین‌المللی در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛
۶. افزایش تولیدات علمی و فناوری شناختی به منظور تثبیت موقعیت علمی کشور.

ماده ۷ اقدامات

۱. حمایت از تأسیس مراکز پژوهشی، آموزشی و فناوری ویژه و پشتیبانی از راه‌اندازی دوره‌های جدید دکتری و پسا دکتری در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی با رویکرد اسلامی در دانشگاه‌های واجد شرایط کشور با هماهنگی وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
۲. پشتیبانی مالی از انجام مطالعات بین‌رشته‌ای در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی در مؤسسات و مراکز دانشگاهی و حوزوی موجود بر اساس معیارهای مصوب پیشرفت علمی؛
۳. حمایت از تأسیس آزمایشگاه‌های مطالعه مغز و تصویر برداری عصبی در سطح ملی به منظور توسعه تحقیقات علوم شناختی، با هماهنگی دستگاه‌های مسئول ذیربط؛
۴. حمایت از ایجاد شبکه آزمایشگاه‌های علوم و فناوری‌های شناختی، با هماهنگی دستگاه‌های مسئول ذیربط؛
۵. حمایت از تأسیس آزمایشگاه‌های حیوانی و انسانی علوم شناختی و تربیت نیروی انسانی متخصص برای انجام تحقیقات مجاز حیوانی و انسانی، با هماهنگی دستگاه‌های مسئول ذیربط؛
۶. تشکیل شبکه مجازی ارتباطی و بانک اطلاعات علمی میان مراکز دولتی و غیردولتی پژوهشی، آموزشی و فناوری و آزمایشگاه‌های علوم و فناوری‌های شناختی؛
۷. حمایت از مراکز رشد و توسعه فناوری، شرکت‌های دانش

بنیان، کانون‌های تفکر، انجمن‌های علمی، برگزاری همایش‌های ملی و بین‌المللی در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۸. حمایت از افزایش هدفمند تعداد پژوهشگران و تشویق طلاب و دانشجویان نخبه تحصیلات تکمیلی رشته‌های ذریبط به ادامه تحصیل در علوم و فناوری‌های شناختی؛

۹. حمایت از اساتید صاحب نظر و مسلط بر مبانی اسلامی در عرصه‌های علوم شناختی به ویژه فلسفه ذهن در مراکز حوزوی و دانشگاهی؛

۱۰. ترغیب مراکز حوزوی و دانشگاهی به پژوهش در عرصه‌های فلسفی و دینی مربوط با علوم شناختی و برقراری گفتگو با اندیشمندان و صاحب‌نظران سایر کشورها به منظور معرفی و ترویج نظریه‌های برگرفته از معارف اسلامی؛

۱۱. بسترسازی برای همکاری محققان ایرانی مقیم خارج از کشور و محققان خارجی با مؤسسات داخلی در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۱۲. حمایت از انتشار مقالات در مجلات معتبر علمی بین‌المللی، تأسیس مجلات معتبر علمی، حضور در مجامع علمی جهانی و بازاریابی برای تولیدات فناوری شناختی به منظور تحقق مرجعیت کشور در حوزه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۱۳. حمایت از برقراری ارتباط با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی مهم منطقه و جهان اسلام و دانشگاه‌های پیشتاز در علوم و فناوری‌های شناختی در سایر نقاط دنیا به منظور آشنایی با فعالیت‌های آنها در زمینه علوم و فناوری‌های

شناختی و معرفی توانمندی‌های ایران در این زمینه و انجام طرح‌های تحقیقاتی مشترک؛

۱۴. حمایت از تدوین متون آموزشی سازگار با مبانی اسلامی و به‌دور از نگرش مادی‌انگارانه در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۱۵. حمایت هدفمند از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی برای تحقیقات بنیادین، کاربردی و توسعه‌ای در حوزه علوم و فناوری‌های شناختی؛

۱۶. ترغیب سازمان‌ها و مؤسسات آموزشی، تربیتی، درمانی، رسانه‌ای، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و دفاعی برای اخذ مشورت از محققان دارای صلاحیت در علوم و فناوری‌های شناختی و استفاده از دستاوردهای آنها؛

۱۷. فرهنگ سازی و ترویج علوم و فناوری‌های شناختی و معرفی دستاوردهای آن.

تبصره: اقداماتی که نیاز به دریافت مجوز از سایر دستگاه‌های ذیربط دارند، با هماهنگی دستگاه‌های مربوطه انجام می‌شوند.

ماده ۸

وظایف و ساختار اجرایی

به منظور ایجاد هماهنگی در سطح ملی برای اجرای این سند، ستاد راهبری توسعه علوم و فناوری‌های شناختی به شرح ذیل تشکیل می‌شود:

۱. ستاد، مرجع اصلی تصمیم‌گیری و راهبری اجرایی در حوزه علوم و فناوری‌های شناختی است که به تدوین برنامه‌های اجرایی در چارچوب نقشه جامع علمی کشور و سیاست‌های کلان شورای عالی انقلاب فرهنگی و اسناد بالادستی کشور می‌پردازد.

۲. ستاد، وظیفه حمایت، هدایت و هماهنگی مؤسسات دولتی و غیر دولتی که در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی مورد پشتیبانی مادی و معنوی قرار می‌گیرند را بر عهده دارد.

۳. ستاد، وظیفه تدوین نقشه راه توسعه علوم و فناوری‌های شناختی و اولویت بندی در این حوزه را بر عهده دارد.

۴. ستاد، مراحل و شاخص‌های کمی اجرای راهبردها و اقدامات توسعه علوم و فناوری‌های شناختی برای دستیابی به اهداف سند را در قالب بازه‌های زمانی کوتاه‌مدت (سه سال)، میان مدت (هشت سال) و بلندمدت (تا افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴)، ظرف ۶ ماه تنظیم و به تصویب خواهد رساند.

۵. ستاد، قوانینی را که برای توسعه علوم و فناوری‌های شناختی در سطح ملی مورد نیاز است، به منظور تصویب به مراجع ذیربط پیشنهاد می‌دهد.

۶. ستاد، بودجه سالانه مورد نیاز برای توسعه علوم و فناوری‌های شناختی در کشور را با هماهنگی ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور به دولت پیشنهاد می‌نماید.

۷. دولت موظف است اعتبارات لازم را جهت امور اجرایی و حمایتی ستاد، در بودجه سالانه کشور پیش‌بینی و در اختیار ستاد قرار دهد.

۸. اعضای ستاد عبارتند از: معاون علمی و فناوری رئیس جمهور، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزیر آموزش و پرورش، وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و یا نمایندگان آنها، نماینده ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور، نماینده مرکز مدیریت حوزه علمیه، رئیس مرکز همکاری‌های فناوری و نوآوری ریاست جمهوری، رئیس جهاد دانشگاهی، دبیر ستاد و ۷ تن از خبرگان دانشگاهی و حوزوی در زیرشاخه‌های مختلف علوم و فناوری‌های شناختی که به پیشنهاد دبیر ستاد و حکم رئیس ستاد منصوب می‌شوند.

۹. ریاست ستاد با معاون علمی و فناوری رئیس جمهور است. دبیر ستاد با حکم رئیس ستاد منصوب می‌شود.

۱۰. وظایف دبیرخانه به منظور اجرای این سند در اولین جلسه ستاد بررسی و به تصویب خواهد رسید.

ماده ۹

رصد و پایش وضعیت علوم و فناوری‌های شناختی در کشور و به روز رسانی سند

۱. وظیفه رصد و پایش توسعه علوم و فناوری‌های شناختی در کشور و رصد موقعیت کشور در عرصه بین‌الملل بر اساس شاخص‌ها و اهداف میانی بر عهده ستاد می‌باشد و ستاد موظف است سالانه گزارش وضعیت کشور و جایگاه آن را در زمینه علوم و فناوری‌های شناختی در سطح بین‌المللی تهیه و به شورای عالی انقلاب فرهنگی و سایر مراجع قانونی و ذیربط ارائه نماید.
۲. ستاد همچنین وظیفه دارد در صورت ضرورت اقدامات لازم را برای اصلاح یا به روزرسانی این سند، در قالب پیشنهادهایی جهت تصویب به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه نماید.

ماده ۱۰

این مصوبه مشتمل بر ۱۰ ماده و یک تبصره در جلسه ۶۹۹ مورخ ۹۰/۸/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید.

محمود احمدی نژاد
رئیس جمهور و رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی

